

EN MUTEBER KAYNAKTAN GAYBI ÖĞRENMEK: BİR KURAN FALI MANZUMESİ

Özer ŞENÖDEYİCİ¹

Halil Sercan KOŞİK²

Özet

Fal, çok eski zamanlardan itibaren insanoğlunun gaipten yahut gelecekte haber almak için başvurduğu önemli bir kaynak olmuştur. Bu nedenle de fal olgusu sosyal hayata ve kültüre mal olmuş folklorik bir inceleme sahası olarak kendisini göstermiştir. Kültürün en muteber kaynaklarından olan dini unsurların, türlü yönlerden fal konusu yapılışı bu anlamda dikkati çekmektedir. Kutsal kaynaklara dayandığını iddia eden birçok fal türü ile onları konu alan metinlerde bu husus tüm açıklığıyla kendisini göstermektedir. Bu minvalde yazılan Kuran falları ise, falciya duyulan şüphe unsurunu en aza indirmek üzere tasarlanmış bir fal türü olarak ön plâna çıkmaktadır. Hem malzemesi hem de mucitleri itibariyle geçmişte gayba duyulan ilginin odak merkezlerinden biri olan Kuran falları, İbnü'l-Arabî ve Caferü'l-Sâdık gibi eski kültürümüze mal olan isimlere dayandırılmaktadır. Kimi Kuran falları manzum olmaları hasebiyle edebi bir değer arz etmektedir. Bu çalışmada incelenip metnine yer verilen "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm" isimli eser de bu türün karakteristiğini yansıtmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Fal, Kuran Falı, İbnü'l-Arabî, Caferü'l-Sâdık, Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm.

LEARNING UNKNOWN FROM THE MOST RELIABLE SOURCE: A VERSE OF THE QURAN FORTUNE

Abstract

Fortune has been a major source of the application to receive information about the future and unknown since the earliest times. Therefore, the fact of fortune shows itself as a folkloric study area which sets back to social life and culture. Religious elements which are one of the most respected sources of culture are seen to make as subject of fortune from any type. Many fortune types that claim to be based on the divine sources and texts with them in this regard subject area show themselves in all this clarity. Quran fortunes are a type of fortune which has minimized the elements of doubt to fortune teller. Quran fortunes which are one of the focal centers of interest with materials and inventors in past, are based on Ibn Arabi and Caferü'l-Sadık. The some of the verse of the Quran fortunes are also seen to be a literary value. In this study, "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm" is to be analyzed and presented as the text reflects the characteristics of this type.

Keywords: Fortune, Quran Fortune, İbnü'l-Arabî, Caferü'l-Sâdık, Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm.

¹Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ozersenodeyici@gmail.com.

²Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sercankosik@gmail.com.

İnsanoğlunun geleceğe ve bilinmeyene gösterdiği ilgi, gaipten haber alabilmeyi uğraş hâline getiren kimselerin her zaman rağbet görmesi sonucunu doğurmuştur. Kişinin bir tercihin eşğine geldiği ya da arayış içinde bulunduğu zamanlarda, merakını teskin etmek amacıyla başvurduğu fal; esasında akla ve mantığa karşı açılmış bir savaştır. Ancak insan ruhunda kahvenin dibindeki tortuda, çanak içindeki suda ya da iskambil kâğıtlarında geleceğe dair bazı işaretlerin bulunabileceğine inanmaya hazır bir boşluk bulunur. Bu boşluğu doldurma çabası, kendi kararlarını veremeyenleri, gelecekte haber verdiğine inanan kişilerin insafına havale eder. Kişinin iradesini, gelecekte haber verdiğini iddia eden yalancıların yahut da böyle bir yeteneğe sahip olduğuna inanan akıl hastalarının ellerine bırakır.

Akademik yahut bilimsel herhangi bir metotla ispatlanmayan verilere dayansa da fal olgusu, sosyal hayata ve kültüre mal olmuş, folklorik bir inceleme sahası olarak değerlendirilebilir. Falın geçerliliği ya da güvenilirliği bir yana bırakılırsa, gaipten haber verme usulünün kendisi, bu amaçla kullanılan materyaller ve falcının karakteristiği gibi hususlar; ait oldukları toplumun kültürel kodlarını ihtiva ederler. Esasen bir toplumda fala inananların ve ona başvuranların sayısı dahi, o toplumdaki pozitif düşüncenin seviyesi hakkında sosyolojik değeri olan veriler sağlar. Bunun yanı sıra insanların hangi niyetlerle falcıların kapısını çaldığı da toplum psikolojisi hakkında fikir edinilmesine yardımcı olur. Yoksa fal metinlerinin ne kadar gerçek dışı ve uydurmaca olduklarını yahut da onların aslında insan ve evren arasında nedensellik dışı bir bağ ortaya çıkardıklarını ispatlamaya çalışmak; bir makale bünyesinde değerlendirilemeyecek meselelerdir. Bununla birlikte fal metotlarını nedensellik dışında birtakım yöntemlerle açıklamaya çalışanlar da bulunmaktadır. Sözelimi Carl Gustav Jung, “senkronisite” adını verdiği yaklaşımıyla ruhsal olaylarla psikofizik olaylar arasında zaman-anlam koşutluğuna dikkat çekerek bilimsel süreçlerle açıklanamayacak bazı olasılıkların bulunabileceğini dile getirmiştir (2009: 159). Ona göre, “bir insanın yaşamındaki bütün olaylar temelde farklı türden iki bağlantı içindedir. İlk nesnel olan, doğal süreçlerin nedensel bağlantısı; ikincisi, yalnızca onu yaşayan birey ile ilişkisinde var olan öznel bağlantı. Dolayısıyla bu bağlantı, bireyin düşleri kadar özeldir (Jung, 2009: 20).” Jung bu söyledikleriyle “İyi insan lâfının üstüne gelir.” atasözündeki gibi kesişmelerin bilimsel yöntemlerle izah edilemeyecek bazı ilişkiler neticesinde vuku bulunduğunu iddia eder.³

Bilimsel süreçler ve İslâm dini her ne kadar falın, hükmü geçersiz bir bilgi alanı olduğunu söylese⁴ de falcılar, niyet sahibini etkileyebilmek için genellikle kültürün en muteber kaynaklarına yönelirler. Bu nedenle de dinî unsurların türlü yönlerden fal konusu yapılması dikkati çeker. Bir araştırmaya göre falcı, “ayet ve hadislerden delil gösterme yoluna gidiyorsa veya yanlış, eksik olarak bunları kullanıyor; üslûbunu anlaşılabilir ifadelerle güçlendiriyorsa o falcıya gösterilen ilgi bir hayli artmakta, hatta ‘Diğer falcılar yalancıdır, fakat bu mutlaka doğruyu söyler.’ kanaati hâkim olmaktadır (Duvarcı 1993: 18).” Bu düşünce geçmişte de son derece etkili olmuş,

³Jung, kitabında bu durumu örnekleyecek birçok olay anlatır. Bunlardan biri şudur: “Bugün Cuma. Öğle yemeğinde balık var. Birileri birilerine ‘nisan balığı’ şakası yapar. Aynı sabah ‘Est homo totus medius piscis ab imo’ yazan bir yazıtı not ettim. Öğleden sonra aylardır görmediğim eski bir hastam, o arada yaptığı etkileyici balık resimlerini gösterdi bana. Akşamleyin üzerinde balığımsı deniz canavarları işlenmiş bir nakış parçası gösterdiler (Jung, 2009: 18).”

⁴Kuran-ı Kerim’de Maide suresi 90. ayette cahiliye devri Arap toplumunda çok yaygın olan fal oklarının aynı put, kumar ve şarap gibi şeytan işi birer pislik olduğu şöyle dile getirilmektedir: “Ey imân edenler! Uyuşturucu/şarap, kumar, tapılmak için dikilen taşlar, fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz.”

sonuçta kutsal kaynaklara dayandığı iddia edilen birçok fal türü ve onları konu alan metinler ortaya çıkmıştır. Örneğin peygamber adlarından hareketle bakılan fal türü bunlardan biridir (bkz. Şenödeyici 2014). Kuran falları ise, falcıya duyulan şüphe unsurunu en aza indirmek üzere tasarlanmış bir başka fal türüdür.

Osmanlı döneminde Kuran fallarına müsamahayla yaklaşıldığı görülmektedir. Nitekim Fatih Sultan Mehmet'in bazı büyük din âlimlerine Kuran falı baktırdığı bilinmektedir. Keza Kanunî devrinin en önemli din bilgini olan Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Kuran falı bakan bir kimse için şer'an bir ceza gerekmeyeceğine dair fetvası, Osmanlılarda Kuran falına verilen değeri göstermesi açısından önemlidir (Sezer, 1998: 11-13).

İbnü'l-Arabî⁵ ve Caferü'l-Sâdık⁶ gibi isimlere dayandırılan Kuran falları, hem malzemesi hem de mucitleri itibarıyla geçmişte gayba duyulan ilginin odak merkezlerinden biri olmuştur. Kuran falı metinlerinin yaygınlığı ve çeşitliliği göz önünde bulundurulursa bu türün, en çok rağbet edilenlerden biri olduğu dikkati çeker.⁷ Niyet tutulmadan önce bazı dinî vecibelerin (abdest alıp namaz kılmak, dua okumak gibi) yerine getirilmesi bile Kuran falına kutsal bir mahiyet kazandırmak amacıyla girişilen teşebbüsleri ortaya koyar.

Konu hakkında yapılan araştırmalar Kuran falının iki metot izlediğine işaret etmektedir. Bunlardan ilkinde harflerden hareketle bazı sonuçlara ulaşıldığı dikkat çekmektedir (Uzun 1995: 142). Açılan bir sayfadan parmak basma ya da birkaç sayfa çevirme yoluyla belirli bir satırdaki belirli bir harfi seçmeye bağlı olarak uygulanan bu türde, her bir harfin nasıl bir sonuca işaret ettiğini anlatan metinler; kimi zaman edebî özellikler göstermektedir. Sözelimi Fedâyi'ye (Şanlı 2003: 161-178) ve Firdevs-i Tavîl'e (İstanbul Türkçe Yazmalar T816) ait olan metinler, manzum olmalarıyla; bu türün edebî değer taşıyan örnekleri arasında anılabilir. Aşağıda, Firedevs-i Tavîl'e ait manzum bir metinde elif harfinin yorumlanış biçimine yer verilmiştir:

Elif geldi bu fâluñ ey dil-efrûz

Şük[ü]r Hak'dan erişdi rûz-ı pîrûz

⁵Örneğin O6 Mil Yz A 1133/2 numaralı Kuran falı metni İbnü'l-Arabî'nin bu tarzda yazdığı eserin tercümesi mahiyetindedir: "Zîrâ bu fâl hemân vahy menzilesindedür. Şekk getürmeye ve Kutbü'l-Ârifin Şeyh Muhyeddîn 'Arabî'nün kendü 'amel itdüğü fâldür."

⁶Falnâmelerde Cafer-i Sâdık'a atfedilen metinlerin sayısı oldukça fazladır. Genellikle bir duayla başlayan metinlerde, fal bakımından önce gerçekleştirilmesi gereken birtakım ritüeller, falın nasıl bakılacağı ve okunacak duaların sırası ve adedi anlatılır. Bu başlık altında toplanan fallar içinde en yaygın olanı, şüphesiz sûre fallarıdır. Sûre fallarının başında, bir daire içinde verilen rakamlar ve bu rakamların bulunduğu dilimlerde fal baktıran kişinin hâcetini ortaya koyan sualler ve en iç kısımda ise sûreler yer almaktadır (Gür, 2002:206).

⁷Tarafımızca bir proje olarak hazırlanması düşünülen bazı Kuran falı metinleri şunlardır: Ankara Milli Kütüphane, 1133-2; Ankara Milli Kütüphane, 4455; Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, 487; İzmir Milli Kütüphane, 787/10; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 816; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 6816; Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, 174; Süleymaniye Kütüphanesi, Kemankeş Bölümü, 260; Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın Bölümü, 151; Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü, 4961; Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü, 4988; Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi Bölümü, 1058; Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Bölümü, 1037; Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, 6692; Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, 7317; Bibliothek National, Supplement Turc, 49; Bibliothek National, Supplement Turc, 344; Bibliothek National, Supplement Turc, 551; Bibliothek National, Supplement Turc, 800; Bibliothek National, Turc, 175; Bibliothek National, Turc, 188; Bibliothek National, Turc, 191; Bibliothek National, Turc, 192; Bibliothek National, Turc, 193. Buraya alınan metinlerin hiçbiri bir diğersinin nüshası olmayıp her biri ayrı birer fal metnidir. Bunlardan başka bazı fal metinleri de birer makale bünyesinde neşredilmiştir. bkz. Yıldız, 2010: 181-198; Temizkan, 2009: 70-74; Sümbüllü, 2008: 383-391; Şanlı, 2003: 161-178. Ayrıca İ. Hikmet Ertaylan da Falname (1951) adlı eserinde Kuran falı metinlerine yer vermiştir.

Elif gelse işâret budur ey cân
Çerâğ-ı devletüñ yana şeb ü rûz

Elif geldi erişür devlet âhir
Hasûduñ nâr-ı gamdan cânı[dur] sûz

Elif geldi ne hâcet şerhin itmek
Kim oldı sâl ü mâhuñ 'ıyd-ı Nev-rûz

Bunun yanı sıra arka arkaya seçilen harflerin kombinasyonlarının oluşturduğu gruplara göre de Kuran falı bakıldığı görülmektedir (bkz. Bibliothek National, Turc, 192). İkinci tür Kuran falında ise ayetlerin mealleri üzerinden bazı çıkarımlar yapıldığı dikkati çekmektedir. Bu tür falnamelerde genellikle yirmi farklı sureden seçilen ayetlerle niyetin yorumlandığı görülür (Uzun 1995: 143). Sözelimi Ali Emiri Şeriyye 549 numaralı yazma eserde yer alan Kuran falı, surelerdeki ayetlerin yorumlanmasına dayanmaktadır. Aşağıda söz konusu metinde çeşitli surelerdeki ayetlerin yorumlandığı ilk beş niyet yer almaktadır.

واتیناهمملکاً عظیما	Delâlet ider sultân olmağa
یریداللهبکمالیسرا	Delâlet ider o cûdluğa ve hayr çoklığına
انیریدالاصلاح	Delâlet ider sultân olmağa
انماتوعدونلان	Delâlet ider sorılan nesnenin olmasına
قالوبشرناکبالحق	Delâlet ider ki aramış nesnenin olmasına

Bu makalede incelediğimiz Fâl-ı Kur'ân-ı 'Azîm isimli fal metni, söz konusu yöntemlerden birincisine dâhil edilebilir. Çünkü bu metinde Arap alfabesindeki her bir harf ile ilgili manzum yorumlara yer verilmiştir. Bazı formellerle tutulan niyetin ne tür bir karşılığının bulunduğunu dile getiren müellif, tüm falcılar gibi olumsuz durumlar üzerinde çok durmaz, sabredildiği takdirde tüm sıkıntıların üstesinden gelinebileceğini telkin eder.

Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm'in tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Kemankeş Bölümü 260 numaradaki bir mecmuanın 64a-74b varakları arasında bulunmaktadır. Eserin müellifi ve müstensihî bilinmemektedir. Manzum olan eser aruz vezni ile yazılmıştır. Eserin toplam beyit sayısı 179'dur. Söz konusu Kuran falı, harekeli bir nesih yazıyla kaleme alınmıştır.

Eserin diline bakıldığında onun eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösterdiği hemen göze çarpar. Nitekim eski Anadolu Türkçesinde kullanılan gelecek zaman eki -isar / -iser ekine yer verilmesi ve bildirme ekinin -durur / -dürür şeklinde imlâ edilmesi bu iddiayı desteklemektedir. Bunun yanı sıra "yavuz, ivermek, uş, dükeli, sındır(mak), ıssı, tapu, bay, oñ(mak), yiğrek, yahşı" gibi arkaik sözcüklerin bulunması da metnin 15. yy. dolaylarında kaleme alındığını ortaya koyar.

Fâl-ı Kur'ân-ı 'Azîm'de her bir harfin işaret ettiği durum ise şöyle özetlenebilir:

Elif: Mutluluk, muradına erişme, baht açıklığı, gam ve kederden kurtulma.

Be: Sabretme ve sonunda murada erme, diline hakim olma, adağını yerine getirme ve hayırda bulunma.

Te: Tanrı'nın şerri hayra döndürmesi, kaygılardan kurtulup murada erme, ümidini yitirmeme ve rızkın Tanrı tarafından arttırılması.

Se: Sabretme, Tanrı'ya ibadette bulunma ve onun doksan dokuz ismini okuma, sırrını on yedi gün kimselere açmama ve bunun sonunda bütün bağlı kapıların açılması.

Cim: Sabır sayesinde muradına erişme, lütuf ve ihsana erme ve tüm kaygılardan uzaklaşıp mutlu olma.

Hâ: Tanrı'nın inayetiyle bütün dileklere kavuşma, mal ve mülk sahibi olma.

Hi: Sabretmenin sonunda hayra ulaşma, lütuf ve ihsana erme, tüm kaygılardan kurtulup mutlu olma.

Dal: Gece-gündüz Tanrı'yı zikretme, lütuf ve ihsana ulaşarak bütün keder ve sıkıntının giderilmesi, mutluluğa erişme ve tüm noksanlıklardan kurtularak ömrün artması

Zel: Boş yere kederlenmeme ve Tanrı'ya güvenme.

Sin: Tanrı'nın yardımıyla sevdiğine ulaşma ve her yerde hürmet görme, itibarın artması, güzel haberler işitme, gamdan kurtulma ve murada erme.

Şin: Düşmanla savaşıp onu yenme, dokuz gün sabretme, tövbe etme, Kabe'yi ziyaret ve sonunda gönlün emin olması.

Sâd: Safa, iyilik, vefa, mutluluk, hâlin hoşluğu ve muradın hasıl olması.

Zâd: Hayır yapma, hoşluk, saadet, sevinç.

Tı: Niyette kararlı olma, bütün isteklere ulaşma, sevgiliye kavuşma, yüksek bir makam ve mevkiye gelme ve kutlu bir sefer.

Zı: Karışıklık, on dokuz gün boyunca sabretme, bağlı yolların açılması, eline, diline ve gözüne sahip olma.

'Ayn: Mutluluk, Tanrı'nın yardımı, murada erişme, yapılacak bir seferden emin olma.

Gayn: Sabretme, mutluluk, oruç borcunun eda edilmesi, sonunda murada ve mutluluğa erme.

Fe: Düşmana karşı uyanık olma, sabretme, ahiret için hazırlık yapma ve tövbe etme.

Kâf: Hayır, mutluluk, isteğe ulaşma, lütuf ve ihsana kavuşma, mal ve mülk elde etme.

Kef: Mutluluk, sefere çıkma ve mübarek talih.

Mim: Malın artması ve rızık kapısının açılması, saadet, baht açıklığı, sevinç ve kaybedilen bir nesnenin bulunması.

Nun: Saadet, hoş hal, yüksek bir makam ve mevkiye ulaşma, bütün isteklerin elde edilmesi, ömrün artışı ve noksanlıklardan kurtulma.

Vav: Mutluluk, vefa, zevk, safa, talih açıklığı, zenginlik ve murada erme.

He: Mübarek fal, her türlü dileğin yerine getirilmesi, Tanrı'dan lutuf ve yardımın gelmesi.

Lâmelif: Mutluluk, vuslata erme, ayrılıkların bitmesi ve çıkılacak bir yolculukta Tanrı'nın yardımını görme.

Ye: Sevgiliye kavuşma ve ondan iyilikler görme, düşmanı hor bırakma, işin hayırlı olması, can ve baş selameti.

Metin transkribe edilirken şair ve müstensihden kaynaklanan hatalar büyük oranda düzeltilmiş, vezin gereği ilave edilmesi gereken sözcük ve ifadeler köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Eserde son tef'ile olan fe'ülün'ün kimi zaman fâ'lün olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yine vezne göre açık olması gereken ilk hece bazen kapalı olarak değerlendirilmiştir. Vezinle ilgili bir diğer problem ise eserin asıl vezni olan mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbının bazı mısra veya beyitlerde fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezni ile değiştirilmiş olmasıdır. Bu husus şairin aruz vezni konusunda çok başarılı olmadığını göstermektedir. Metnin transkripsiyonunda uzun ünlerin, ayın ve hemzelerin gösterilmesine önem verilmiş, ünsüzlerin ayırımına yönelik karakterler kullanılmamıştır.

[64a]

FÂL-I KUR'ÂN-I 'AZİM

Bismillâhirrahmânirrahîm

ELİF (İ)

Elif geldi bu fâlûñ Allâh adı

Gider göñlün melâlin eyle şâdî

Elif geldi mübârek oldu fâlûñ

Bile gündend güne hoş ola hâlûñ

Bu fâlûñ [sen ki] tutdun kutlu geldi

Mübârek tâli'ün hoş-menzil oldu

Yârî⁸ kıldı sañ Perverdigâr'ün

Hemişe baht u devlet oldu yârûñ

Ne gam yirsin saña devlet [irübdür]

Neden dirseñ murâduñ Hak virübdür

⁸Sözcüğün Türkçe söyleyişe göre “yarı” şeklinde telaffuz edildiği, vezinden hareketle söylenebilir.

Nasibüñ vardurur senüñ helâlden
Irak ol gussadan dahi melâlden

Uş az kaldı murâduña iresin
Gönülden cümle maksûduñ göresin

[64b]

BE (↵)

Eger bî gelse budur fâlüñ i yâr
Bu niyyetde sabr eylesin zinhâr⁹

Eger bî gelse şöyle diyeler
Saña dil uzadub[en] ta'n ideler

Sakın [sen] bu halâyıkuñ dilinden
Dilüñ saşla emîn ola halk elinden

Adağüñ var¹⁰ anı virmeñ revâdur
Hayır kılmaklık[uñ] derde devâdur

İ fâl ıssı niyete¹¹ sabr idesin
Sabırla her murâduña iresin

Yakındur kim işüñ hayra irişe
Sa'âdet hem¹² senüñle el virişe

Murâduñ ne ise anı bulasın
Dükeli kaygulardan kurtulasın

⁹Mısram vezni bozuktur.

¹⁰var: vardur [metin]

¹¹niyete: bu niyete [metin]

¹²sa'âdet hem: hem sa'âdet [metin]

[65a]

TE (ت)

Eger tî¹³ gelse fâlûnde ey yâr

Bu işde sen sabr eylegil zinhâr¹⁴

Çalap şerrüni hayra döndiriser

... kayguñ şîşesim sındırısar

Dükeli kaygulardan kurtulasın

Murâduñ ne ise anı bulasın

Murâduñ hâsıl ide yüce Ma‘bûd

Ümidüñ kesme yirine maksûd

Elüñ tuta senüñ ol yüce Hallâk

Ziyâde eyleye rızkuñı Rezzâk

Saña ni‘met kapusın açdı Allâh

Saña rahmet suyn[ı] saçdı Allâh

Tamâm oldı bu fâlûñ i karındaş

Eyü yavuz geçürür sağ olan baş

SE (س)

[65b]

Eger sî gelse fâlûnde hazer kıl

Gel i ‘âşık bu fâlûne nazar kıl

Yüri sabr it bu niyete i kardaş¹⁵

Eger sabr itmeseñ olasın fâş

¹³tî: bî [metin]

¹⁴Mısraın vezni bozuktur.

¹⁵kardaş: karında [metin]

‘İbâdet eylegil¹⁶ Perverdigâr’a

Ki tâ yılduzuñ aydınlığa çıkar

Dilerseñ olmaya saña melûllik

Götür dil bâğı kim ola şâzlik

Götür toksan tokuz Allâh adın

Bulasın tâ gönülün murâduñ

Yüri on yedi gün sabr eyle râzuñ¹⁷

Ola hâsıl senün cümle niyâzuñ

Dahi bağı kapularuñ açıla

Sa‘âdet nûrı üstüne saçıla

CİM (ج)ı

Eger cım gelse fâlün [sen] hazer kıl

Gel ey ‘âşık bu fâlüne nazar kıl

İ fâl ıssı bu fâla [sen] nazar kıl

Bir iki gün bu niyyetden hazer kıl

[66a]

Yakındur ‘âkıbet hayrın göresin

Eger sabr eyleseñ hayr iresin

İverseñ yavuz olur eyü aduñ

Amâ sabr ile hâsıldur murâduñ

Sevinüb dostlaruñ kör ola düşmân

Yine düşmân ola mağbûn [u] bişmân

¹⁶Metinde bu sözcükten sonra “sen” yazmaktadır. Ancak müstensih, hatasını çizerek düzeltmiştir.

¹⁷Metinde bu sözcükten önce “bu” sözcüğü yer almaktadır.

Özüne irişe lutf ile ihsân
Sa‘âdet yüzi¹⁸ tuta saña fermân

Murâduña irüben şâz olasin
Kamu kaygularдан âzâd olasin¹⁹

HÂ (ح)
Eger hî gelse cihet eyle zinhâr
Ki fâlûñ eyüdür Tañrı saña yâr

Kamu maksûdlaruñ saña virür²⁰ Hak
Ne kim diler isen rûzî kılur²¹ Hak
[66b]

Bulasın dürlü dürlü bunca maksûd
‘Înâyet ide saña yüce Ma‘bûd

..... sen kılursın
Beşâret olsun murâduñ bilürsin²²

Bu niyyetden bulasın mülk ü mâlı
Yayında göresin sâhib-cemâli

Tamâm oldı bu fâlûñ tamâm
Sen murâduña iresin tamâm²³

HI (ح)
Eger hî gelse fâlûñde hazer kıl
Gel ey ‘âşık bu fâlûñe nazar kıl

¹⁸yüzi: yüzün [metin]

¹⁹Beytin vezni bozuktur.

²⁰virür: virdi [metin]

²¹kılub: kıldı [metin]

²²Beytin vezni bozuktur.

²³Beytin vezni bozuktur.

Bu niyyet²⁴ gelse fâlûnde hazer kıl

Gel ey ‘âşık bu fâlûne [nazar kıl]

[67a]

Yakındur ‘âkıbet hayrın göresin

Eger sabr eyleseñ hayra iresin

İverseñ yavuz olur eyü aduñ

Amâ sabr ile hâsıldur murâduñ

Sevinüb dostlaruñ kör ola düşmân

Yine düşmân ola mağbûn [u] bişmân

Özüne irişe lutf ile ihsân

Sa‘âdet yüzi²⁵ tuta yaña devrân

Murâduña irüben şâd olasın

Kamu kaygulardan âzâd olasın²⁶

HÂ (ح)²⁷

Eger hî gelse cehd eyle zinhâr

Ki fâlûñ eyüdür Tañrı saña yâr

Kamu maksûdlaruñ saña virür²⁸ Hak

Ne kim diler isen rûzî kılur²⁹ Hak

Bulasın dürlü dürlü bunca maksûd

‘Înâyet ide saña yüce Ma‘bûd

²⁴niyyet: niyyet kim [metin]

²⁵yüzi: yüzün [metin]

²⁶Beytin vezni bozuktur.

²⁷Hâ harfi metinde iki defa yazılmıştır.

²⁸virür: virdi [metin]

²⁹kılur: kıldı [metin]

[67b]

DÂL (◌)

Eger dâl gelse bil fâlûñ aña

Koma Hak zikrini gice vü taña

Bu fâl ider bugün sabra delâlet

Gelür şâzî gide cümle melâlet

Yüri toğrı yoluñca iste yâri

Ne yirdeyseñ saña Hak kıla yârî

Özüñe irise lutf ile ihsân

Sa‘âdet yüzi³⁰ tuta saña [fermân]³¹

Sevinüb dostlaruñ kör ola [düşmân]

Yine düşmân ola mağbûn u bişmân

Bu niyyet kim yidi gün ola nûrlu

Mesâdet söyleyen kör ola bed-hû

Elüñ tuta senüñ ol Rabb-i Mevlâ

Ziyâde olsa ‘ömrüñ gide noxsân

ZEL (◌)

[68a]

Bir irak endîşe vardur özüñde

Dahi bir korkacak vardur [gözüñde]

Melûl olma ki andan kaygu gelmez

Eteğüñe hasûduñ eli irmez

³⁰yüzi: yüzün [metin]

³¹Beyit, daha önce de aynı şekilde geçen bir beyit yardımıyla tekmil edilmiştir.

Ve hem Tañrı saña yarıcıdır

Kamu işlerüñi oñarıcıdır

Belâ-yı mihnet ile kâr-sâzuñ

Gidere andan ol Hak bî-niyâzuñ

Tamâm oldı bu fâlüñ i karındaş

Eyü yavuz geçürür sağ olan baş

SİN (س)

Bu fâlüñ çü sîndür selâmet olasin³²

[Vü] cümle yirde [sen] hürmet bulasın

Çü³³ Hak'dan iriserdür saña yârî

Bulursun şübhesüz [ol demde] yârî

Dahi hem düşman olubdur saña râm

Tapuña bay u yohsul [ide] ikrâm

İşidesin gele hem hoş haberler

Kılurlar i'tibârı mu'teberler

[68b]

Kamu gamdan seni Hak kurtarısar

Neye sunar iseñ elin iriser

Delîldür kim murâduña iresin

Ümîzüñ ne ise anı bulasın

Beşâret olsun işüñ hayr olısar

Her işüñ 'âkıbet hayra geliser

³²Mısraın vezni bozuktur.

³³çü: hem [metin]

ŞİN (ش)

Çü kim³⁴ şin geldi fâlûnde i yâr

Bu niyyetde sabr eylegil zinhâr³⁵

Çü kim³⁶ şindür savaşıdur düşman ile

Velîkin ‘âkıbet düşmân yeñile

Gerekdür hem tokuz gün sabr idesin

Açıla bağı işüñ yol³⁷ gidesin

Revâdur hem tutasın dest-i tevbe

Kılasın ‘âkıbet ‘azm-i Ka‘be

Harâm yime dilerseñ oña işler

Bu ‘âlem içre çün³⁸ şöyle dimişler

[Vü] hem bir düşmanuñ vardur senüñ

Dil bağı götür kör ola düşmenüñ³⁹

Nasîhat bu saña yiter hemîndür

Saña gam gussa yok gönlüñ emîndür

[69a]

SÂD (ص)

Eger sâd gelse fâlûñ diñle yâre

Yüreği serd ü ‘aynuñ ola pâre

Bu fâlûnde senüñ sâddur safâdur

İşüñ dâ‘im senüñ eyelük vefâdur

³⁴çü kim: çün [metin]

³⁵Beytin vezni bozuktur.

³⁶çü kim: çün [metin]

³⁷yol: yoluña [metin]

³⁸çün: saña [metin]

³⁹Beytin vezni bozuktur.

Murâduñ ire sen bî-gam olasın
Sa‘âdet birle hem hürrem olasın

Murâduñ hâsıl ide Yüce Ma‘bûd
İrişesin yitesin⁴⁰ neyse maksûd

Melûl olma niyetde⁴¹ gam yime sen
Ola mı olmaya mı hem dime sen

Yola gitmek dilersen korku yokdur
Şâzilik⁴² mâl u ni‘met ıssı çokdur

İ fâl ıssı eyü geldi bu fâlûñ
Bile⁴³ gündən güne hoş ola hâlûñ

ZÂD (ض)

Eger zâd gelse fâlûnde i yâr
Bu niyyetde sabr eylegil her bâr⁴⁴

[70a]

N’ola Kâdir’dür ol rahmet kılıcı
Dükeli kullaruñ sırrın bilici

Hay[ı]r kıl kim irişe şâzilikler
Olasın tatlu gide acılıklar

Zîre⁴⁵ oldur saña her yirde yoldaş
Böyledür⁴⁶ fâlûñ gözün aç i karındaş

⁴⁰yitesin: yitişesin [metin]

⁴¹niyyetde: bu niyyetde [metin]

⁴²“Şâdlık” olduğu anlaşılan bu sözcük vezni bozmaktadır.

⁴³Bile: belki [metin]

⁴⁴Beytin vezni bozuktur.

⁴⁵zîra olduğu anlaşılan sözcüğün ilk hecesinde zihaf yapılmıştır.

⁴⁶Bu sözcük vezni bozmaktadır.

İrişe saña devlet bir nefesde

Ziyâde olmağı ola hevesde

Viriserdür saña demler kademler

Hele sen vaktüni⁴⁷ hoş gör bu demler

Ser-encâmuñ sa‘âdet bula senüñ

Sevinüb şâz ola cân ile tenüñ⁴⁸

TI (ط)

Bu fâlüñ tîdürür Allâh’a minnet⁴⁹

Elüñ devlet tuta devlet sa‘âdet

Bu niyyet üstine gönlüñ karâr⁵⁰ kıl

Ki Hak Tañrı saña yârî kılur bil

Bu niyyetden tapuñ maksûd bulısar

Kerîm Allâh saña yârî kılısar

[70a]

Bulasın bir uludan mansıb u câh

Kılasın bir sefer kutlu ola râh

Eyü fâlüñ var i sâhib-sa‘âdet

Velî Tañrı’ya kılğıl sen ‘ibâdet

[Vü] dâ’im ‘ömrüñe⁵¹ şâzlık tuta yüz

Gele şimden girü eylük budur söz

⁴⁷vaktüni: vaktüñe [metin]

⁴⁸Sevinüb şâz ola cân ile tenüñ: Sevinüb şâz u kâm ola cânuñ [metin]

⁴⁹tîdürür Allâh’a minnet: tîdür Allâh’a minnetler [metin]

⁵⁰karâr: mukarrer [metin]

⁵¹ömrüñe: ‘ömr ile [metin]

ZI (ظ)

Çü zî geldi be-gâyet teşvîşüñ var

Çapurduñ bu ‘aceb turfe işüñ var

Gerekdür on tokuz gün sabr idesin

Açıla bağlu işler yol⁵² gidesin

Bir iş vardur saña el virmeye ol

Sefer kılmaklıĖuñda bağlana yol

İ fâl ıssı bu sözi yirine tut

Elüñ gözüñ dilüñ kendüñde tut

Du‘âlar iste sâlih kişilerden

Halâs olgıl fesâdâne işlerden⁵³

[70b]

Açıla üstüne baĖlu kapular

Niçeler karşıña kıla tapular

Olasın bahtlı vü baht ile râhat

Kılasın devlet ile hoş ferâgat

‘AYN (ع)

Çü kim⁵⁴ ‘ayn geldi ol şâd u hürrem

Ki halk içinde olasın mükerrem

Bulasın dürlü dürlü bunca maksûd

‘Înâyet ide saña Yüce Ma‘bûd

Ola hâsıl senüñ cümle murâduñ

Hem eyü söylene dillerde aduñ

⁵²yol: yoluña [metin]

⁵³Beytin vezni bozuktur.

⁵⁴çü kim: çün [metin]

Bu iş için [niçün sen] gussa yirsün
[Niçün] ola mı olmaya mı dirsın

Yola gitmek dilerseñ korku yokdur
Şâzilik mâl u ni‘met ıssıçokdur

Geçür şâziliğile ‘ömrün i yâr
İ fâl ıssı mübârek tâli‘ üñ var

Tamâm oldı bu fâlün senün tamâm
İnşâallâh murâduña iresin tamâm⁵⁵

[71a]

GAYN (غ)

Eger gayn gelse budur fâlün i yâr
Bu işde sabr eylegil zinhâr⁵⁶

Bu fâl ider bugün sabra delâlet
Gelür şâdî gider cümle melâmet

Yüri fikründe ol niyyet ki vardur
Biraz ol niyete sabr eyleye tur

Oruç borcuñ var imiş öde anı
İder rahmet [saña] ol Yüce Ganî

Kazâya komagıl zinhâr namâzuñ
Dilerseñ Hak kabûl ide niyâzuñ

Murâduñ ‘âkıbet Tañrı viriser
Sitâreñ⁵⁷ yine hem mes‘ûd olısar

⁵⁵Beytin vezni bozuktur.

⁵⁶Mısraın vezni bozuktur.

⁵⁷sitâreñ: tâli‘üñ [metin]

Tamâm oldı bu fâlûñ [çünkü] tamâm
İnşâallâh murâduña iresin tamâm⁵⁸

FE (ف)

[71b]

Fî geldi fâl çü⁵⁹ var bir ulu düşmen
Gözün aç [u] kulak tut didüm uş ben

Yüri fikründe ol niyyet ki vardur
Biraz ol niyete sabr eyleye tur

Dilersen kıla Allâh saña ihsân
Bu niyete biraz sabr eyle i cân

Fenâ⁶⁰ dünyâya gelen gitmek gerek
Bilenler yola⁶¹ yarak itmek gerek

[Çü] bu dünyâ firâk u ayrılıkdur
Acı tatlu⁶² mazarrat sayrulukdur

Gelür geçer ne kim yazdı [o] takdîr
Velîkin tevbeden kılmaya taksîr

Tamâm oldı bu fâlün i karındaş
Eyü yavuz geçürür sağ olan baş

KÂF (ك)

[Çü] kâfdur eyü fâldur bu zinhâr
Ki sâhib-devlete yâr olasın yâr

⁵⁸Beytin vezni bozuktur.

⁵⁹fâl çü: fâlün [metin]

⁶⁰fenâ: fenâdur [metin]

⁶¹Metinde bu sözcükten önce bir “ol” sözcüğü yer almaktadır.

⁶²Metinde bu sözcükte önce bir “vü” sözcüğü yer almaktadır.

Bu fâl ider bugün hayra delâlet

Gelür şâdî gider cümle melâmet

[72a]

Kamu maksûdlaruñ Hak saña virdi

Ne kim Hak'dan dilerseñ rûzî kıldı

Özüñe iriser lutf ile ihsân

Sa'âdet yüzi⁶³ tuta saña devrân

İki 'âlemleri yaradan ol Hak

Beşâret olsun işüñ oñdı⁶⁴ mutlak

Bu niyyetden bulasın mülk ü mâlı

Yanuñda göresin sâhib-cemâli⁶⁵

Gide gussa gele şâdî saña çok

Bulasın niyyetüñ saña ziyân yok

KEF (كـ)

Çü kim⁶⁶ kâf geldi var sende kifâyet

Dirüm toğrı⁶⁷ saña yokdur kinâyet

Sa'âdet burcına irdi [bu] fâlüñ

Gerek günden güne hoş ola hâlüñ

Sefer görüñdi fâlüñde yakında

Yaman fikr itmegil anuñ hakkında

Giderseñ git bu fâlüñ eyü geldi

Mübârek tâli'üñ hoş-menzil oldu

⁶³yüzi: yüzini [metin]

⁶⁴oñdı: oñardı [metin]

⁶⁵Metinde bu sözcükten önce "bir" sözcüğü yer almaktadır.

⁶⁶çü kim: çün [metin]

⁶⁷dirüm toğrı: toğrı dirüm [metin]

[72b]

Dahi bir uludan nesne umarsañ

Yine [sen] ‘ârlanub gözün yumarsañ

Saña yoldaş olan görmez melâlet

Aña eylük olur her dem delâlet

Ser-â-ser ‘âleme meşhûr olasın

Halâyık ortasında nûr olasın

MİM (م)

Çü kim⁶⁸ mim geldiye cem‘ ola mâl

Açar rızık[un] kapusın hoş ola hâl

Bu fâlün mâla⁶⁹ [çün] ider delâlet

Virür Allâh devlet hem sa‘âdet

Gerekdür kim tapuña cem‘ ola mâl

Sa‘âdet yüz tutuben hoş ola [hâl]

Olasın bahtlu vü baht ile râhat

Kılasın devlet ile hoş ferâgat

Bulasın niyyetün ü şâzî demler

Mübârek fâlüne kalmadı gamlar

Yitiğün var ise bulmak görünür

Sevinmek dahi gülmek [hem] görünür

Eger ‘âşık iseñ yâre⁷⁰ iresin

Müyesserdür yûri dîzâr göresin

⁶⁸çü kim: çü [metin]

⁶⁹Metinde bu sözcükten önce “senün” sözcüğü bulunmaktadır.

⁷⁰yâre: ma‘şûka [metin]

[73a]

NÛN (ن)

Çü kim⁷¹ nûn geldi [bu] fâlûñ bil i yâr
Viriser niyyetün ol Ferd-i Cabbâr

Nazar eyle i fâl ıssı bu fâla
Özüñi Hak irişdüre kemâle

Sa‘âdet burcına irdi bu fâlûñ
Gerek günden güne hoş ola hâlûñ

Bu niyyet üstine gönülûñ kavî kıl
Hudâ⁷² hâcetlerin revâ kılur bil

Bulasın bir uludan mansıb-ı câh
Kılasın bir sefer kutlu ola râh

Kamu maksûdlaruñ [Hak sana] virdi
Ne kim Hak’dan dilerseñ saña virdi

Elüñ tuta senüñ ol Rabb-i Yezdân
Ziyâde ola ‘ömrüñ gide noksân

VÂV (و)

Bu fâlünde [çü kim] vâvdur vefâdur
[Vü] şâdîlikler [ü] zevk ü safâdur

[73b]

Çü fâlûñ vâv geldi tutduğıñ fâl
Başuña kondı devlet hoş olur⁷³ hâl

⁷¹çü kim: çün [metin]

⁷²Hudâ: Tañrı [metin]

⁷³olur: oldı [metin]

Vefâlar bulırsarsın her taraftan
Vefâyile nasîbüñ var şerefden

Yıyesin yidüresin vire ol Hak
Tutağör sıdkuñı sen toğrı mutlak

Helâlden vire Tañrı mâl [ü] genci
Vire Tañrı kocasın hubla genci

Beşâret var yoluñda [sen] şükür it
Bu niyyet menziline iresin git

Delîldür kim murâduña iresin
Ümîdüñ ne ise anı bulasın

HE (◊)
Çü kim⁷⁴ hîdür bu fâlûñde gelen hoş
Dileğüñ maksûduñ hâsıl dur[ur] uş

‘Azîz bir uludan eylük bulursın
Cihân içre ne dilersen kılursın⁷⁵

Bilesin kim hâlûñ yahşı olupdur
Göñül⁷⁶ dileğine elüñ irüpdür
[74a]

Dilersen sevdüğüñ elüñe girmek
Gerekdür saña şîrînlük götürmek

Yime gam hâsıl oldu cümle işüñ
Çalap lutf u ‘inâyet kıldı işüñ

⁷⁴çü kim: çün [metin]

⁷⁵Cihân içre ne dilersen kılursın: Cihân içinde ne kılursañ dilersen [metin]

⁷⁶göñül: gönlüñ [metin]

Geçür şâzilîğile ‘ömrün i yâr
İ fâl ıssı mübârek tâli‘ün var

Tamâm oldı bu fâlün tamâm
Murâduña irişesin ve’s-selâm⁷⁷

LÂMELİF (ل)

Bu fâlünde [gelen] lâmdur elifdür
‘Aceb fâldür bu fâlün lâm elifdür

Sa‘âdet senün ile yâr olısar
Dahi⁷⁸ ‘ömr ile özüñ var olısar

Saña devlet gelüben ola vuslat
[Vü] hiç kalmaya ara yirde fûrkat

Eger sefer kılursañ hem mübârek
Saña yardımcıdur⁷⁹ Tañrı tebârek

Müfetteh ola saña her cihetden
Müsebbeb ola saña her sebebden
[74b]

Bulasın mertebe rif‘at celâlet
Bu fâlün böyle kıldı hem delâlet

Saña bir dil bağı yazmak gerekdür
Getür Allâh adın ol yiğrekdür

YE (ي)

Bu fâlünde ye’dür yâre iresin
Yârün katında eylükler göresin

⁷⁷Beytin vezni bozuktur.

⁷⁸dahi: dâ’im [metin]

⁷⁹saña yardımcıdur: yardımcıdur saña [metin]

Viriser⁸⁰saña Hak demler kademler
Hele sen vaktüñe hoş gör bu demler

Murâd ile safâlar ola işüñ
Kör ola müdde‘îñ şâz ola işüñ

Bulasın niyyetüñ sağ u selâmet
Kılasın düşmanı hor-ı melâmet

Tamâm oldı bu fâlüñ bil tamâmet
Hemîşe başuñ u cânuñ selâme

Kaynakça

- Duvarcı, Ayşe (1993). *Türkiye’de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser*, Ankara: Ersa Matbaası.
- Ertaylan, İ. Hikmet (1951). *Falnâme*. İstanbul: Sucuoğlu Matbaası.
- Jung, Carl Gustav (2009). *Eşzamanlılık*, çev: Levent Özşar, İstanbul: Biblos Yayınları.
- Sezer, Sennur (1998). *Osmanlı’da Fal ve Falnameler*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Sümbüllü, Yusuf Ziya (2008). “İlm-i Tefe’ül ve Tefe’ül-Nâme (Ku’rân Falı) Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), s. 383-391.
- Şanlı, İsmet (2003). “XVI. Yüzyıl Divan Şâiri Fedâyî ve Fâl-Nâme-i Kur’ân-ı ‘Azîm’i”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), s. 161-178.
- Şenödeyici, Özer (2014). “Tradition of Fortune Telling with the Name of Prophet and Three Written Works about it”. *Gazi Türkiyat*, (14), s. 67-104.
- Temizkan, Mehmet (2007). “Bir Kur’an Falı”. *Milli Folklor*. (74), s. 70-74.
- Uzun, Mustafa (1995). “Falnâme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 12. 141-144.
- Yıldız, Alim (2010). “Manzum bir Kur’an Falı”. *İSTEM* (16), s. 181-198.

Yazmalar

- Ali Emiri Şeriyeye, 549
Ankara Milli Kütüphane, 1133-2
Ankara Milli Kütüphane, 4455
Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, 487
İzmir Milli Kütüphane, 787/10
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 816
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 6816
Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, 174
Süleymaniye Kütüphanesi, Kemankeş Bölümü, 260
Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın Bölümü, 151
Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü, 4961

⁸⁰viriser: viriserdür [metin]

Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Bölümü, 4988
Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi Bölümü, 1058
Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Bölümü, 1037
Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, 6692
Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, 7317
Bibliothek National, Supplement Turc, 49
Bibliothek National, Supplement Turc, 344
Bibliothek National, Supplement Turc, 551
Bibliothek National, Supplement Turc, 800
Bibliothek National, Turc, 175
Bibliothek National, Turc, 188
Bibliothek National, Turc, 191
Bibliothek National, Turc, 192
Bibliothek National, Turc, 193

